

Анализа на композицијата и декоративна монументална скулптура во паркот „Могила” – Прилеп

Васка Сандева ¹, Катерина Деспот ¹, Александра Димоска ¹, Ана Митаноска ¹

Апстракт

Кога станува збор за композицијата на парковите треба да се има во предвид планот, поставеноста на паркот и колоритната организација на објектите, пред се каде што сите компоненти – архитектура, скулптура и растителност, треба да се слеани во една хармонична целина.

Декоративните монументални форми на зелените површини се представени главно од архитектонско – скулпторски дела. Основен белег на скулптурите е нивната сложена архитектонско – скулптурна композиција.

Клучни зборови: парк, композиција, животна средина, монументална скулптура

Analysis of the composition and decorative monumental sculpture in the park "Mogila" – Prilep

Vaska Sandeva *, Katerina Despot *, Aleksandra Dimoska *, Ana Mitanoska *

Abstrakt

When it comes to the composition of the parks should have in mind the plan, the layout of the park and colorful organization structures, especially where all components - architecture, sculpture and vegetation, to be joined in a harmonious whole.

Decorative monumental forms of green areas represented mainly by architectural sculptures. Main characteristic of the sculptures is their intricate architectural sculpture composition.

Key words: park, composition, environment, monumental sculpture

Вовед

Главната цел на извештајот е да се анализира композицијата и монументалната скулптура на парк “Могила”, како од уметничка гледна точка, така и од разбирањето за синтеза меѓу скулптури и парковата животна средина.

Прилеп е град во Македонија, лоциран во северниот дел на Пелагонската котлина кој град се наоѓа во јужниот дел на Република Македонија (сл.1).

Прилеп е познат како градот под Марковите кули поради неговата близина до кулите на легендарниот херој Крали Марко.

¹ Факултет за природни и технички науки, Универзитет "Гоце Делчев", Штип
*Faculty of Natural and Technical Sciences, University "Goce Delcev", Stip

Резултати и дискусија

На територијата на градот постои само еден градски парк т.е парк “Могила”, кој представува особен интерес за град Прилеп па и пошироко. Парк “Могила” се наоѓа на јужната периферија на Прилеп со површина од 7,5 ha (сл.2).

Парк „Могила” е значителна творба на пејзажната паркова уметност, создаден во Македонија 1961 година. По своите уметнички квалитети тој не отстапува од познатите пејзажни паркови, создадени во Европа во 20 век.

Паркот представува меморијален комплекс, изграден во 1961 година во чест на загинатите борци од Народно-ослободителната борба, според проект на архитектот Богдан Богдановиќ.

Тој кој барем еднаш го има посетено паркот „Могила” останува со незаборавен впечаток од него. Паркот „Могила” е предвиден за меморијална цел. Тој факт го одредува до извесна степен и неговото интимно – пејзажен карактер, масивите и групи од дрва, цветните ливади, езера, патеки со форма блиска на природата.

Најголемо влијание врз композицијата на паркот имаат архитектонските елементи, концентрирани во Југо-источниот дел на паркот.

Намената им е со исклучително историско значење за Македонија. Композицијата на паркот е решена врз основа на темелно и сестрано истражување на територијата на паркот и нејзиното значење за град Прилеп при идниот развој на градот.

Паркот „Могила” е развиен не само како место за главна рекреација на населението, но и како елемент кој учествува во архитектурата на градот и неговата околина кој ја условува блиската панорама, набљудувана од сите страни на град Прилеп.

Уметнички изглед на паркот се должи на вегетацијата и архитектонските елементи т.е. декоративно монументалната декорација.

Врз основа на овие дадени околности, парк „Могила” е поделен условно на три зони:

- Централна зона
- Зона за активен одмор
- Зона за пасивен одмор

Централна зона која условно е поделена на три дела:

1. Алеја на народните херои со бисти - каде се поставени мермерни постаменти со бисти од десетте загинати херои.
2. Цветна алеја, патека која води до заедничка гробница-крипта, а од лева и од десната страна на патеките се засадени цвеќиња кои ја забавуваат до самата крипта.
3. Меморијалниот комплекс.

В зоната за активен одмор спаѓаат пешачките патеки, трим патеките, спортските терени (сл.3).

В зоната за пасивен одмор спаѓаат водните површини, летното кино, летниковец и т.н (сл.4).

Основната идеја на композицијата во паркот е определена од патеките за движење, кој се разработени во пејзажен стил.

Декоративно монументалната декорација на зелените површини во Могила е представена главно од скулптури и архитектонски скулптурни дела, кој можат да се разделат на:

- Меморијални /споменици и бисти/ и
- Декоративни /фигури за деца и др/

Најпредставителни дела во Македонија од меморијален карактер се реализирани после втората светска војна 1944 година.

Монументалните скулптури наменети за паркови средини ги имаат следните специфични карактеристики:

1. Присуство на меѓусебна врска помеѓу уметничко дело и паркот е основен принцип и се појавува секогаш како актуелен проблем

2. Размерно усогласување на различните вајарски творби, помеѓу нив и врската со надворешната околина (дрва, грмушки, алеи и елементи на парковата архитектура)

3. Ориентација спрема изворите на светлина т.е. јасна форма независно од насоката и видот на осветлување (природно или вештачко)

4. Доволно голема дистанца за целосна перцепција на дадена творба или ансамбл од скулптури

5. Различно (степенувано) делување на оделни творби, присуство на главни и второстепени делови, особено во група (ансамбл)

6. Присуството на создавање на скулптурална творба – фон, во зависност од фактот дали целта е масимално вклучена во парковата средина или надвор од делото за сметка на животната средина

7. Локацијата спрема другите паркови творби и елементи, како што се дрвата, грмушките, тревните површини и објектите на парковата архитектура

8. Размерот кој го имаат творбите на монументалната скулптура многу често е поголем од соодносот 1:1

9. Избор на тема и создавање на форма (од природно набљудување до целосно апстрактно).

Една скулптурна творба е пред се плод на својот автор. Но тој, сепак е должен да работи со екипа од пејзажни архитекти и други специјалисти, со цел усогласување на мислењата, која ја засега врската помеѓу уметничко дело и животна средина.

Сите останати проблеми како размер, избор на тема и материјали, ориентација на скулптурното дело спрема светлината и други елементи на пејзажот се последица од споменатото досега. Од овде произлегува изводот дека не секое уметничко дело може да биде изложено во парк.

Меморијалниот комплекс во паркот е составен од два дела:

- Заедничка гробница-крипта, и
- спомен урни.

Во првиот дел се наоѓа Заедничката гробница – крипта (сл.6), позната како "Могилата на непобедените", прогласена за споменик на културата во 1989 година. На мермерните плочи се вклесани имињата на загинатите борци од Прилеп и прилепско од 1941-1944 година, кои го положиле животот за ослободување на Македонија.

Во вториот дел т.е пред криптата има осум мермерни урни (сл.7) (слични на античките) кои го симболизираат формирањето на партизанските одреди и поголемите воени формации, а најголемата урна со симбол на вечен пламен ја претставува непокорноста на македонскиот народ.

Во составен дел на парк Могилата е и Алејата на народните херои" (сл.8), во која на мермерни постаменти се поставени бронзени бисти на десетте загинати народни херои од Прилеп: Кире Гаврилоски - Јане (1918-1944), Иле Игески - Цветан (1920-1944), Орде Чопела (1912-1942), Борка Талески (1921-1942), Кузман Јосифоски - Питу (1915-1944), Мирче Ацев (1915-1943), Борка Велески - Левата (1912-1942), Рампо Левката (1909-1942), Лазо Филипоски - Лавски (1918-1942), Круме Волнароски (1909-1944)

Основен белег и на трите групи од монументални дела е нивната сложена архитектонско – скулптурна композиција. Врската со животната средина е балансирана помеѓу теренот и архитектонските форми. Спомениците се импресивни во големина, но емоционално влијание не се совпаѓа целосно со нивниот волумен.

Заклучок

Уметноста треба да навлезе широко во зелените површини на Р. Македонија. Декоративно монументалните дела во парк Могилата до голема степен ги исполнуваат принципите за правилно поставување на самата композиција на паркот.

Пред се треба да констатираме дека има заостанување од современи форми и приказни. Неопходно е да се прекине со досегашните ординирани представи за парковата декорација.

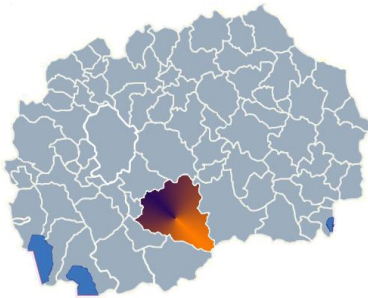
Треба упорно да се бараат оригинални решенија кој би ја надополниле содржината на паркот, затоа што парковите се најчесто посетуваните места за одмор и рекреација. Врз основа на овие факти треба да влијаеме на естетското воспитување на луѓето.

Литература

1. Архив на град Прилеп

2. Ковачев А., Зелената система на София. Урбанистични аспекти (историческо развитие, съвременно състояние, проблеми и тенденции, стратегия и прогнози). София-Москва, PENSOFT 2005
3. Кулелиев И., Паркоустрояване на селища. София, 1992
4. Локален еколошки акционен план на град Прилеп
5. Робев Р., Глухаров И., Спървочник по озеленяване, т.1, 1970
6. www.prilep.gov.mk

Прилози

Сл.1. Прилеп – Македонија
Fig. 1. Prilep – Macedonia

Сл. 3. Трим патека во парк
„Могила”
Fig. 3. Trim trail in the park Mogila

Сл.2. Парк „Могила”
Fig. 2 . Park Mogila

Сл. 4. Водна површина
Fig. 4. Water surface

Сл. 5. Дел од зоната за пасивен одмор
Fig. 5. Part of the area for passive recreation

Сл. 7. Поглед кон четирите урни
Fig. 7. Four urns

Сл. 6. Криптата- заедничката гробница
Fig. 6. Crypt

Сл. 8. Алејата на народните херои
Fig. 8. Alley heroes